

СЕКЦІЯ 4

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ КРИТИЧНО ВАЖЛИВИХ ОБ'ЄКТІВ НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

SECURE AND MORE EFFICIENT PROTECTION OF CRITICAL FACILITIES AT THE STATE LEVEL

У статті розроблено комплекс заходів щодо забезпечення безпеки та підвищення ефективності захисту критично важливих об'єктів на державному рівні. Зокрема, визначено напрями вирішення проблеми забезпечення безпеки критично важливих об'єктів: захист об'єктів від зовнішніх впливів із метою недопущення їх руйнування й аварійних ситуацій, захист людей і довкілля від негативних чинників, що формуються у випадку, якщо аварія все ж таки відбулася. Обґрунтовано необхідність паспортизації територій та небезпечних об'єктів. Відмічено, що паспортизація стала основою ведення обліку і контролю над територією і особливо небезпечними об'єктами для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій. Проте підкреслено, що типовий паспорт безпеки небезпечного об'єкта і території повинен враховувати таку категорію, як критично важливі об'єкти. Визначено можливі втрати від виникнення надзвичайних ситуацій на критично важливих об'єктах: політичні (визначаються загальною нестабільністю); людські (виражаються в загрозі життю і здоров'ю людей); фінансові (виражаються в безпосередній втраті матеріальних цінностей в результаті надзвичайної ситуації); економічні (враховують компенсацію завданих збитків); культурні (полягають у втраті художніх цінностей, пам'яток архітектури та історії); екологічні (враховують шкоду, заподіяну природним ресурсам). Охарактеризовано можливі втрати для об'єктів критичної інфраструктури для шести масштабів локалізації надзвичайної ситуації, таких як: локальний (збиток проявляється в межах території об'єкта); місцевий (збиток проявляється в межах населеного пункту, в якому розташований об'єкт); територіальний (збиток проявляється в межах регіону України); регіональний (збиток проявляється в межах двох регіонів України); державний (збиток проявляється

в межах більш ніж регіонів України); міждержавний (збиток виходить за межі України).
Ключові слова: критично важливі об'єкти, державний рівень, надзвичайна ситуація, паспортизація території.

A set of measures on ensuring of security and effectiveness of protection of critical objects at the state level is developed in the article. In particular, the following directions of solving the problem on ensuring of critical objects security are defined: protection of objects from external impacts in order to prevent their destruction and emergencies and protection of people and environment from negative factors, which are formed in case of accident. The necessity of certification of territories and dangerous objects is justified. It is shown that in Ukraine the certification of territories and dangerous objects is carried out. It was noted that certification became the basis of record-keeping and control over the territory and particularly dangerous objects for disaster prevention and management. However it is emphasized that the typical material security data sheet of a dangerous object and territory has to consider such category as crucial objects. The following possible losses from emergencies at critical objects are identified: political (determined by general instability) human (expressed in threat to human life and health); financial (expressed in direct loss of tangible assets as a result of an emergency); economic (taking into account compensation for damage caused) cultural (consisting in loss of artistic values, monuments of architecture and history) environmental (taking into account damage caused to natural resources). The possible losses for critical infrastructure objects for the six scales of emergency localization are described: local (loss is evident within the territory of the facility); local (loss manifests itself within the locality in which the object is located) territorial (loss manifests itself within the region of Ukraine); Regional (loss is evident within two regions of Ukraine); State (loss is evident within more than regions of Ukraine); Interstate (loss goes beyond Ukraine).

Key words: critical objects, state level, emergency, territory certification.

УДК 351.862.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-14-16>

Домарацький М.Б.
здобувач навчально-науково-виробничого центру
Національний університет
цивільного захисту України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Слід відзначити зростаюче значення місцевого і територіального самоврядування України – основи для створення законодавчих і нормативних правових документів. З її допомогою

деталізуються процедури участі громадськості у прийнятті рішень про розміщення і спорудження критично важливих об'єктів.

Таким чином, громадянське суспільство стає третім, альтернативним бізнесу і державі, сектором, що забезпечує як виробництво економічних благ, так і якість життя населення, вклю-

чаючи безпеку. Але традиції і правова культура долі українського суспільства у прийнятті рішень про розміщення і спорудження критично важливих небезпечних об'єктів поки не розвинені.

Норми участі громадськості, задані в загальному вигляді, реалізуються найчастіше формально. Що стосується результату обговорення, то його визначає сформований рівень соціального партнерства та суспільної злагоди, іноді – випадкові фактори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Державне управління захистом критичної інфраструктури від виникнення та розповсюдження надзвичайних ситуацій лишається одним із ключових питань у нинішніх умовах. Відповідно, зазначеній проблемі присвячено наукові праці таких вчених, як: В. Співак [1], М. Сунгуровський [2], Г. Рева [3], С. Харченко [4] та ін.

При цьому необхідно зауважити, що забезпечення безпеки критично важливих об'єктів все ще потребує вдосконалення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Захист критично важливих об'єктів залишається актуальним і необхідним протягом усього періоду існування української держави. Зважаючи на численні наукові доробки, слід відмітити, що ефективність цього захисту все ще не можна назвати досконалою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення комплексу заходів щодо забезпечення безпеки та підвищення ефективності захисту критично важливих об'єктів на державному рівні.

Поставлена мета вимагає вирішення таких завдань:

1) визначити напрями вирішення проблеми забезпечення безпеки критично важливих об'єктів;

2) обґрунтувати необхідність паспортизації територій та небезпечних об'єктів;

3) визначити можливі втрати від виникнення надзвичайних ситуацій на критично важливих об'єктах;

4) охарактеризувати можливі втрати для об'єктів критичної інфраструктури для шести масштабів локалізації надзвичайної ситуації.

Виклад основного матеріалу. Основною формою ухилення від процедур громадського обговорення стало приховування суспільно значущих відомостей про критично важливі об'єкти. При цьому відсутні відомості про:

1) об'єкт, його технічні характеристики, терміни будівництва;

2) відповідальних (контактних) осіб;

3) процедури або порядок ознайомлення із проектом.

Також не ведеться реєстрація й облік висловлених думок.

Дану діяльність пропонується розвивати шляхом застосування системного підходу, який містить такі складові частини:

1) економічну;

2) адміністративно-кримінальну (штрафи, судові розгляди);

3) соціально-психологічну.

Для успішного вирішення проблеми вважається доцільним:

1) сприяти введенню показників стану навколишнього середовища в систему оцінки ефективності діяльності регіональних органів виконавчої влади;

2) поетапно впроваджувати систему технічних регламентів і приводити її у відповідність до міжнародних стандартів;

3) надавати офіційну інформацію про те, що надзвичайні ситуації не знають політичних кордонів, вимагають довгострокової перспективної роботи і потребують участі громадянського суспільства, активної позиції людей [2; 3].

У даний час функції щодо забезпечення безпеки і контролю розосереджені серед низки міністерств і відомств. Єдиним органом щодо забезпечення безпеки і контролю, в тому числі і критично важливих об'єктів, має стати Державна служба України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС України). У даний час на ДСНС України покладено ведення реєстру критично важливих об'єктів. Основними структурними елементами системи моніторингу, що забезпечують рішення покладеного на неї завдання, мають стати центри моніторингу органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Організації, що експлуатують потенційно небезпечні об'єкти, підлягають обов'язковій оцінці готовності до попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій (надалі – оцінки готовності об'єктів).

Оцінка готовності об'єктів повинна здійснюватися з урахуванням класу небезпеки об'єкта. При цьому проведення оцінки готовності об'єкта повинно проводитися не рідше одного разу на п'ять років у вигляді самостійного заходу або із включенням у плани регулярних та позачергових перевірок організацій із питань попередження надзвичайних ситуацій. Для проведення оцінки допускається залучення спеціалізованих науково-дослідних, проектних та інших організацій, що мають відповідні ліцензії.

В Україні здійснюється паспортизація територій та небезпечних об'єктів. Паспортизація, безсумнівно, стала основою ведення обліку і контролю над територією і особливо небез-

печними об'єктами для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій. Однак типовий паспорт безпеки небезпечного об'єкта і території повинен враховувати таку категорію, як критично важливі об'єкти [1; 4].

Технічні регламенти встановлюють обов'язкові вимоги до об'єктів технічного регулювання (продукції, в тому числі будівель і споруд, процесів виробництва, експлуатації, зберігання, перевезення, реалізації і утилізації). Необхідно виробити єдину національну нормативну базу із проблем оцінки ризику критично важливих об'єктів. Цій меті слугуватиме категорювання критично важливих об'єктів. Відповідно, розшириться перелік об'єктів, які підпадають під вимогу про заповнення даного паспорта.

При цьому необхідно відзначити таку обставину: критично важливі об'єкти потребують, насамперед, запобігання надзвичайних ситуацій. І на перший план при цьому виходять заходи фізичного захисту від зовнішніх і внутрішніх впливів. Розглядаючи проблему забезпечення безпеки критично важливих об'єктів, слід мати на увазі два напрями:

1) захист об'єктів від зовнішніх впливів із метою недопущення їх руйнування й аварійних ситуацій;

2) захист людей і довкілля від негативних чинників, що формуються у випадку, якщо аварія все ж таки відбулася [2; 4].

Категорювання критично важливих об'єктів має здійснюватися незалежно від відомчої належності та типу об'єкта. Метою категорювання є пред'явлення кількісних і якісних вимог до системи фізичного захисту. Ці вимоги пред'являються залежно від рівня втрат і присвоєної у відповідності з ним категорією об'єкта. Категорія об'єкта повинна визначатися на основі оцінки потенційної небезпеки об'єкта, при цьому повинна враховуватися ймовірність наступних видів та масштабів втрат. До видів втрат відносяться такі:

1) політичні (визначаються зниженням авторитету для всіх рівнів влади та загальною нестабільністю, що виникає в результаті цього);

2) людські (виражаються в загрозі життю і здоров'ю людей);

3) фінансові (виражаються в безпосередній втраті матеріальних цінностей у результаті надзвичайної ситуації);

4) економічні (враховують витрати на переселення людей із зони надзвичайної ситуації, а також подальші витрати на компенсацію завданих збитків);

5) культурні (полягають у втраті художніх цінностей, пам'яток архітектури та історії, конфіденційної інформації та передових технологій);

6) екологічні (враховують шкоду, заподіяну природним ресурсам) [1; 3].

Крім того, повинні визначитися втрати для таких шести масштабів:

1) локального (збиток проявляється в межах території об'єкта);

2) місцевого (збиток проявляється в межах населеного пункту, в якому розташований об'єкт);

3) територіального (збиток проявляється в межах регіону України);

4) регіонального (збиток проявляється в межах двох регіонів України);

5) державного (збиток проявляється в межах більш ніж регіонів України);

6) міждержавного (збиток виходить за межі України) [2; 3].

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Підводячи підсумки даного дослідження, слід відзначити, що в ньому було отримано такі висновки.

1. Визначено напрями вирішення проблеми забезпечення безпеки критично важливих об'єктів: захист об'єктів від зовнішніх впливів із метою недопущення їх руйнування й аварійних ситуацій та захист людей і довкілля від негативних чинників, що формуються у випадку, якщо аварія все ж таки відбулася.

2. Обґрунтовано необхідність паспортизації територій та небезпечних об'єктів. Показано, що в Україні здійснюється паспортизація територій та небезпечних об'єктів. Відмічено, що паспортизація стала основою ведення обліку і контролю над територією і особливо небезпечними об'єктами для запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій. Проте підкреслено, що типовий паспорт безпеки небезпечного об'єкта і території повинен враховувати таку категорію, як критично важливі об'єкти.

3. Визначено можливі втрати від виникнення надзвичайних ситуацій на критично важливих об'єктах: політичні (визначаються загальною нестабільністю); людські (виражаються в загрозі життю і здоров'ю людей); фінансові (виражаються в безпосередній втраті матеріальних цінностей у результаті надзвичайної ситуації); економічні (враховують компенсацію завданих збитків); культурні (полягають у втраті художніх цінностей, пам'яток архітектури та історії); екологічні (враховують шкоду, заподіяну природним ресурсам).

4. Охарактеризовано можливі втрати для об'єктів критичної інфраструктури для шести масштабів локалізації надзвичайної ситуації: локальний (збиток проявляється в межах території об'єкта); місцевий (збиток проявляється в межах населеного пункту,

в якому розташований об'єкт); територіальний (збиток проявляється в межах регіону України); регіональний (збиток проявляється в межах двох регіонів України); державний (збиток проявляється в межах більш ніж регіонів України); міждержавний (збиток виходить за межі України).

Результати, отримані в роботі, дозволять суттєво підвищити загальний рівень захисту критично важливих об'єктів на державному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Співак В.М. Національна безпека України в контексті стратегії глобалізаційного розвитку. Держава

і право. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 45. С. 604–612.

2. Сунгуровський М. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки України. Стратегічна панорама. 2001. № 3-4. С. 101–119.

3. Український соціум: загрози екстремальних ситуацій : монографія / Г.В. Рева, В.К. Врублевський, В.П. Ксьонзенко ; за ред. В.К. Врублевського. Київ : Інтелект, 2003. 432 с.

4. Харченко С. Некоторые аспекты подготовки специалистов и руководителей в области анализа риска. Управление риском. 1997. № 4. С. 15–22.

5. Dombrovska, S., Shvedun, V., Streltsov, V., & Husarov, K. (2018). The prospects of integration of the advertising market of Ukraine into the global advertising business. *Problems and Perspectives in Management*, 16(2), 321.